

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องคดีสิ่งแวดล้อมในศาลปกครอง¹

สรรพกิจ ทองแถม ณ อยุธยา²

คดีสิ่งแวดล้อมมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคดีทั่วไป แต่ปัจจุบันการดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมยังบังคับตามกฎหมายวิธีพิจารณาศึปกครอง ทำให้เกิดความไม่เหมาะสมและเป็นธรรม ไม่ทันแก่การเยียวยาแก้ไขหรือฟื้นฟูให้กับผู้เสียหายที่ได้รับผลกระทบและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ในคดีสิ่งแวดล้อมหลายประการด้วยกัน วัตถุประสงค์การศึกษาในเรื่องนี้ เพื่อศึกษาปัญหาอำนาจฟ้องคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในเขตอำนาจศาลปกครอง และเพื่อศึกษาปัญหาเขตอำนาจศาลคดีสิ่งแวดล้อมของศาลปกครองเกี่ยวกับเขตอำนาจศาลที่รับฟ้องที่อาจมีผลทำให้คำพิพากษายัดแย้งหรือไม่สอดคล้องกัน

จากการศึกษาพบว่า มีปัญหาการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของคดีสิ่งแวดล้อมที่ผู้เสียหายส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ผู้เสียหายถูกข่มขู่ คุกคามหรือถูกลอบสังหาร เป็นเหตุให้ผู้เสียหายเกิดความเกรงกลัวไม่กล้าต่อสู้คดี ทำให้มีปัญหการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมคดีสิ่งแวดล้อม ปัญหาการใช้กฎหมายหรือตีความกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจฟ้องทำให้ไม่มีอำนาจฟ้องคดี ปัญหากฎหมายไม่ได้ให้อำนาจรัฐฟ้องคดีแทนผู้เสียหายเพื่อคุ้มครองสิทธิคดีสิ่งแวดล้อมที่กระทบต่อประโยชน์สาธารณะ ปัญหาประชาชนขาดความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม ปัญหาขาดแคลนบุคลากรและองค์กรวิชาชีพที่จะช่วยเหลือประชาชนในคดีสิ่งแวดล้อม ปัญหากฎหมายสิ่งแวดล้อมอยู่กระจัดกระจายไม่เป็นระบบ ทำให้ยากต่อการทำความเข้าใจ ปัญหาค่าธรรมเนียมศาล และปัญหาไม่มีกฎหมายวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมบังคับใช้ในการดำเนินคดีสิ่งแวดล้อม ปัญหาดังกล่าวล้วนเป็นอุปสรรคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการดำเนินคดีสิ่งแวดล้อม ส่งผลกระทบกับการคุ้มครองสิทธิของบุคคลในสิทธิสิ่งแวดล้อมที่ดี และกระทบถึงการปกป้องดูแลและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของสังคม

ผลการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาจึงได้เสนอแนะเห็นควรแก้ไขกฎหมายให้พนักงานอัยการมีอำนาจดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในเขตอำนาจศาลปกครองที่มีลักษณะกระทบต่อประโยชน์สาธารณะโดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล และยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม รวมถึงควรมีกฎหมายวิธีพิจารณาความคดีสิ่งแวดล้อมบังคับใช้โดยเฉพาะ เพราะคดี

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่องปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องคดีสิ่งแวดล้อมในศาลปกครอง โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์สุพร วงศ์ทองสรรค์ และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์รัล เต้งวิทยาและรองศาสตราจารย์ประเทือง ธนิยผล

²นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

สิ่งแวดล้อมมีลักษณะพิเศษมีความแตกต่างจากคดีทั่วไป ทำให้การดำเนินคดีมีประสิทธิภาพและสามารถอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนได้อย่างเหมาะสมและเป็นธรรม มีความสะดวกและรวดเร็ว รวมทั้งควรมีการปฏิรูปกฎหมายสิ่งแวดล้อมและจัดระบบให้เป็นประมวลกฎหมายสิ่งแวดล้อมต่อไป

รัฐควรสนับสนุนงบประมาณการเผยแพร่ให้ความรู้แก่ประชาชน การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแก่กลุ่มองค์กรเอกชนที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล เนื่องจากไม่มีงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ จึงมีข้อจำกัดในการมีส่วนร่วมในการป้องกันดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และควรสนับสนุนงบประมาณแก่ประชาชนในการเป็นอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานด้านสิ่งแวดล้อม หรือรัฐควรจูงใจพยานผู้เชี่ยวชาญเข้ามาทำหน้าที่มากขึ้น โดยคำนึงถึงค่าตอบแทนของวิชาชีพในลักษณะเดียวกัน และกำหนดค่าตอบแทนพิเศษของผู้ปฏิบัติงานด้านผู้เชี่ยวชาญตามระดับความเชี่ยวชาญ หรือจัดให้มีสภานายความให้ความช่วยเหลือในการดำเนินคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมให้แก่ผู้เสียหาย หรือสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมาย สำนักงานอัยการสูงสุด ควรให้ทนายความอาสาในแต่ละจังหวัดให้ความช่วยเหลือในการดำเนินคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมให้กับผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายแก่ประชาชน หรือควรกำหนดค่าตอบแทนและสิ่งจูงใจในด้านอื่น ๆ ให้กับทนายความที่ทำหน้าที่ด้านสิ่งแวดล้อม รวมถึงปรับปรุงการฝึกอบรมและพัฒนาทนายความทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในคดีสิ่งแวดล้อม และวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีความเชี่ยวชาญคดีสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ ควรมีการรวมศูนย์ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องมีหน้าที่รวบรวมกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง คำพิพากษาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม โดยจัดหมวดหมู่เพื่อทำเป็นฐานข้อมูลเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้ามาสืบค้นได้ และควรมีระบบฐานข้อมูลกลางที่เชื่อมต่อกันผ่านระบบฐานข้อมูลกลาง และมีหน่วยงานของรัฐในกระบวนการยุติธรรม และหน่วยงานของรัฐที่บังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อม ควรมีนโยบายประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม กับจากมลพิษเพื่อให้ประชาชนระมัดระวังป้องกันไว้ก่อน รวมถึงให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนเพื่อทราบถึงสิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ดีและใช้สิทธิได้ถูกต้องตามกฎหมาย

และควรแก้ไขระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 การฟ้องคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเพื่อประโยชน์สาธารณะควรได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล และควรแก้ไขการไต่สวนคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล โดยศาลอาจให้คู่กรณีส่งพยานหลักฐานเป็นเอกสารแทนการให้คู่กรณีสาบานตัวได้ หรือควรมีกฎหมายวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมใช้บังคับ เพราะคดีสิ่งแวดล้อมมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคดีทั่วไป การมีกฎหมายดังกล่าวทำให้มีความเหมาะสมและเป็นธรรม การดำเนินคดีมีความสะดวกและรวดเร็ว มีประสิทธิภาพและเกิดสภาพบังคับทางกฎหมายที่รวดเร็ว ทำให้เสริมการปกป้อง คุ้มครอง ดูแลและ

รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังเป็นการคุ้มครองสิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ดีให้กับ
ประชาชน